

ЧИ МАЮ Я ПРАВО РОЗМОВЛЯТИ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ?

«Якщо свобода щось і означає, то це право говорити людям те, що вони не хочуть чути». Саме з цих слів Джорджа Орвелла варто почати обговорення теми, яку легше було б замовчувати. Однак історія знає тисячі прикладів заборони слів та думок – і жодного випадку, коли це принесло свободу. Ще не раз у цьому тексті пролунає слово «свобода» – слово, за яке українці воюють на фронті та за яке боролися поколіннями, але яке, здається, почали забувати в тилу.

Якщо не заглиблюватися в реальність, а просто звернутися до законодавства, може здатися, що відповідь на це питання лежить на поверхні, а роздуми на цю тему не варті й однієї хвилини часу. Так, звичайно, ми маємо таке право. Воно прописане в 10 статті Конституції України, а саме там зазначено: *«В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України».* У свою чергу, порушення рівноправності громадян за мовними ознаками карається відповідно до статті 161 Кримінального кодексу України. Отже, кожній людині в нашій країні належить право розмовляти будь-якою мовою, хоч то буде російська чи угорська, а може, взагалі якась така далека і складна, як, наприклад, китайська. Але чи все насправді так просто?

Попри те, що питання російської мови в Україні – це квестія не одного десятиліття, свою справжню актуальність воно отримує зараз, з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. Неабиякий підйом патріотизму, який відбувся у 2022 році в Україні на тлі цієї події і який продовжується досі, звичайно, є позитивним явищем. Однак у всього є інша сторона. У цьому випадку зворотною стороною стало ставлення до так званої «мови агресора» – російської. Спочатку жодних мовних конфліктів не виникало: люди об'єдналися заради захисту України. Багато російськомовних українців перейшли на державну мову. І все було б добре, якби вже зовсім скоро не почали засуджувати тих, хто вирішив залишити за собою право розмовляти російською мовою.

Головним питанням 2023 року в Україні можна назвати: *«Чому не державною?»*. Саме з цим запитанням «свідомі» громадяни почали підходити до своїх російськомовних колег по паспорту. І як це виглядає зі сторони? Що може нагадувати спроба змусити частину населення перейти зі своєї рідної мови на іншу в повсякденному житті? Відповідь можна знайти в історії. Далеко йти не треба, бо це буде всім нам відома історія. Ми вже бачили, як імперії забороняли українську, відмовляючись взагалі визнавати її окремою мовою. Ми пам'ятаємо, як намагалися знищити нашу ідентичність та нав'язати іншу. Але хіба тепер ми хочемо приміряти імперські чоботи? Українці краще за інших знають, наскільки болісно, коли хтось намагається заборонити твою рідну мову. Валуєвський циркуляр та Емський указ – страшні розпорядження як для українців, так і для української мови. Документи, які забороняли не лише друкувати, але й ввозити книжки, написані українською мовою, ставити театральні вистави та викладати українською мовою у школі. Невже, маючи такий великий досвід у цьому питанні, ми готові стати на ті ж самі граблі та тепер вже самих себе позбавляти права спілкуватися тією мовою, яка для частини з нас є рідною? На жаль, як показує практика, готові, ще як. Адже право, яке існує на папері, на практиці залишається незахищеним.

Засудження російськомовних українців – це патріотизм? Ні, це називається інакше, це – дискримінація. Вона виправдовується аргументами на кшталт: *«Це*

мова ворога», *«Цією мовою нас вбивають»*, *«Вони знищували нашу мову»* тощо. Але це більше нагадує помсту – бажання знищувати все, що є пов'язаним з ворогом. На аргументи пов'язані з «ворожістю» російської мови, хотілося б відповісти фразою головного героя фільму *«Дніпровський рубіж»*: *«Хто не знає мову ворога, той ризикує забути свою власну»*. Але все ж для багатьох українців російська мова не є чужою, це мова родини, дитинства, власної культури та своєї історії життя. Позбавити людей права спілкуватися цією мовою означатиме позбавити їх частини себе, відібрати власне «я». Замість того *«патріотизму»*, який нам пропонують особи, що засуджують людей за мову, краще звернутися до патріотизму В'ячеслава Липинського. У листі до Б.Шемета він писав: *«Коли Ви хочете, щоб була Українська Держава – Ви мусите бути патріотами, а не шовіністами. Що це значить?»*

Це значить, перш за все, що Ваш націоналізм мусить спиратися на любов до своїх земляків, а не ненависть до них, за те, що вони не українські націоналісти. Для Вас, наприклад, мусить бути ближчий український москвофіл чи польонофіл (оцій, як Ви його звете: Малорос і Русин), аніж чужинець, який Вам мав би допомогти визволитися від Москви чи від Польщі. Ви мусите все своє почуття і весь свій розум зосередити на тому, щоб знайти розуміння, знайти спільну політичну мову з місцевим москвофілом чи польонофілом – іншими словами: створити з ними разом на Українській Землі окрему державу, а не на то, щоб поза межами України знайти союзника, який би допоміг Вам знищити місцевих москвофілів і польонофілів».

Щоб уникнути фатальних для єдності нашого суспільства помилок, варто провести логічну послідовність: якою є Україна і чим вона відрізняється від свого ворога. На відміну від Росії, Україна є демократичною державою, яка декларує рівність своїх громадян незалежно від мови. В.І.Ленін у своїй праці під назвою *«Критичні замітки з національного питання»* вдало зазначав: *«без демократії немислима ні автономна, ні незалежна Україна»*. Якщо нехтувати своєю демократичністю, ми не тільки ризикуємо своєю країною, але й руйнується логічна послідовність, чим ми тоді будемо відрізнятися від ворога? Чи може держава без свободи воювати за свободу та справедливість? Та чи може країна яка переймає імперські методи, їх же й засуджувати? Якщо так, то це буде дуже нагадувати гасло *«Грабуй награбоване»* в якому нібито справедлива дія не стає від того більш законною чи логічною. У своїй іншій праці В.І.Ленін писав про положення французької мови у Швейцарії наступне: *«Французька мова не викликає ненависті в італійців, бо це – мова вільної, цивілізованої нації, мова, не нав'язувана огидними поліцейськими заходами»*. Хтось може відповісти що: *«Мова теж є зброєю»*, проте якщо мова – це зброя, то чому б не заборонити автомат Калашникова, бо з нього вбивають наших військових? Та якщо заборони стосовно російської – це теж «зброя» від якої страждають наші громадяни, то виходить що «зброя» ця воює не з ворогом, а з власним народом. А чи не народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні? Неповага до мови – це не тільки неповага до демократії та законодавства країни, це неповага до власних громадян які цією мовою розмовляють. А неповага до власних громадян, це неповага до власної армії, яка складається з громадян України. Чи не є злочином неповага до армії, ще й в такий складний час? Прикладом такої неповаги був вислів Ірини Фаріон щодо російськомовних військових, у ньому колишній депутат Верховної Ради, Ірина Фаріон на запитання про таких військових відповіла: *«Я не можу назвати їх українцями, якщо вони не говорять українською мовою. То нехай себе назвуть «руські»*. Чому вони такі очманілі? Вони такі великі патріоти. Покажи свій патріотизм. Вивчи мову Тараса Григоровича Шевченка». Цікавим в цьому висловлюванні є вищезгаданий Тарас Шевченко, який, між іншим, свій щоденник

вів саме російською мовою, що ніяк не змінює і не може змінити той факт що він є саме українським письменником.

Чи можемо ми побудувати вільну Україну, якщо частина українців у ній буде невільною? Чи може у своїх діях демократична країна переймати методи імперій, які пригнічувати народ цієї самої країни? Та чи все у світі можна поділити на чорне та біле, на своє та чуже? На ці та багато інших запитань нам тільки належить відповісти, але почати шукати відповідь треба вже сьогодні, бо завтра може бути вже пізно.

Автор цього тексту походить з чудового, українського міста Севастополя, та з 2014 року живе в Києві. Усе життя спілкується як українською, так і російською мовою, та це не робить його меншим українцем та не робить його ворогом. Дії його не загрожують державі.

Якщо сьогодні заборонять російську мову, хто може гарантувати що завтра не заборонять українську? Ворог хоче, щоб ми билися між собою, як це вже було в історії козацтва, під час Руїни, коли Лівобережна частина Гетьманщини ворогувала з Правобережною. І як це було в історії України початку ХХ століття, коли українців поділили між собою, як погляди на майбутнє нашої держави, так і питання щодо російської мови, що у купі стало однією з причин поразки УНР. Ми ж маємо воювати за Україну, а не між собою, щоб уникнути помилок минулого.

Свобода або є, або її немає.

Боротьба зі словами завжди закінчується боротьбою з людьми.

Диктатура починається із заборон.

Вільна країна починається з вільних людей.